Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Heuvelrug, Gooi, Vechtstreek, Eemland, Kromme Rijnstreek

waar de geschiedenis aan en onder je voeten ligt

Jaarverslag 2020

Jaarverslag 2020
Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht is een burgerinitiatief dat streeft naar de Unesco-kwalificatie Geopark voor de hele Heuvelrug en het Gooi, van Gooimeer tot Rijn, inclusief de laaggelegen, natte gebieden aan weerszijden: de Vechtstreek, de Kromme Rijnstreek en het Eemland. We beschouwen het gebied geologisch en hydrologisch als één uniek systeem, met bijzondere ecologische en cultuurhistorische waarden, en volop reden en kansen voor duurzame ontwikkeling. We brengen het hele verhaal graag boven tafel.

Het jaar 2020 is het jaar waarin we de eerdere initiatieven hebben samengebracht tot 1 burgerinitiatief Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht. We stelden ons Beleidsplan 2020-2024 op, realiseerden verschillende projecten, completeerden de beschrijvingen van alle Geosites en kregen er 12 nieuwe Partners bij. Alhoewel natuurlijk belemmerd door corona hebben onze vrijwilligers flink aan de weg getimmerd en vooruitgang geboekt.

Samenvoeging eerdere initiatieven en nieuw bestuur

Het jaar ging van start met de samensmelting van de eerdere burgerinitiatieven Geopark Gooi en Vecht en Geopark Heuvelrug. Met ingang van 2020 is er 1 burgerinitiatief waarvoor een nieuw bestuur werd geïnstalleerd, met 6 leden: Saskia van Dockum, Irmgard van Koningsbruggen, Karin Kos, Walter Kooy (secretaris), Rik Snoek (penningmeester) en Marc Hofstra (voorzitter). Met de samenstelling van het nieuwe bestuur is zowel de spreiding van bestuurders over het gebied als de vertegenwoordiging van belangrijke terreinbeheerders, zowel in Noord Holland als in Utrecht, als de nodige relevante kennis en ervaring aanzienlijk beter geborgd.

Naamgeving

Inmiddels is er ook een nieuwe naam gekozen voor het Geopark. Het was een lastige puzzel omdat er eigenlijk geen naam te vinden bleek te zijn die aan alle criteria voldoet. We mochten vele adviezen ontvangen, met name van Globrands, de Adviescommissie Aardrijkskundige Namen in Nederland, het NFUGG, CommunicatieCheck, onze eigen achterban, onze Adviescommissie en onze Raad van Advies. Gaandeweg raakten we er van overtuigd dat elke fantasienaam, hoe leuk sommigen ook, weerstand zou oproepen en moeilijk snel en goed in te voeren zou zijn en dat een geografische aanduiding voor de herkenbaarheid wel heel erg belangrijk is, zo niet het belangrijkste.
Het bestuur heeft -in lijn met de meeste adviezen -unaniem besloten de tijdelijke naam, met een minieme aanpassing, tot onze vaste naam te maken: **Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht**. Daar waar ruimte is, zoals in de kop van de website en de kop van de nieuwsbrief, komt daaronder in kleinere letters een regel met de deelgebieden: **Heuvelrug, Gooi, Vechtstreek, Eemland, Kromme Rijnstreek.**

Beleidsplan 2020-2024

Het bestuur stelde in het eerste half jaar haar Beleidsplan 2020-2024 op. Uit het plan, over onze visie en ambitie het volgende.

Nederland is oorspronkelijk gevormd door klimaat, landijs, zeewater, rivieren en wind. Het is een land van zand, klei en veen, maar vooral een waterland en een land van mensenhanden. Waar geleefd werd, was water dichtbij. Voortdurend, tot op de dag van vandaag, en vaak tegen de klippen op, heeft de mens 'voordeel' uit het landschap gehaald: uit water maakte hij land, (ontginning en bedijking); water bedreigde hem én vormde zijn verdediging, was zijn communicatieroute, de basis van internationale handel en scheepvaart, water bracht vis, bier, industrialisatie en recreatie, maar eerst en vooral drinkwater. De mens benutte ook het land: hij kapte bos, hield schapen op de woeste gronden, stak turf om zich in leven te houden, vond er voedsel, maar ook zand, kalk, leem, grind en hout om mee te bouwen of te verhandelen, won er klei voor de baksteen, pleegde er landbouw en veeteelt (granen, wol, boter, melk en kaas), legde steden aan waar water stroomde en droge voeten mogelijk waren, maakte een ordelijk land van kaarsrechte sloten en dijken, polderde water in en maakte het droog met molens of legde zich bij de gevolgen van natuur en menselijk ingrijpen neer en bedacht nieuwe functies, zoals recreatie en natuurontwikkeling. Wie zeer rijk of van adel was, trok naar de droge hoge gronden om aardse paradijzen aan te leggen, maar het open waterrijke land bleef van boeren en burgers. Nederland is een waterland; polderen is een Nederlands werkwoord: consensus bereiken om te kunnen bestaan in die rivierendelta aan de zee, niet door machtsspel, maar door burgeroverleg en samenwerking, ook in de bescherming als (wereld)erfgoed.

De mens is in Nederland een geologische factor van jewelste.

Dit beeld spreekt internationaal tot de verbeelding en het vormt onze nationale identiteit: met de kring van water om de heuvelruggen, is ons Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht, Nederland in het klein: land van stuwwallen, polders en laagland, rivieren en zeekusten, van dijken en molens, van kaarsrechte smalle sloten en brede trage rivieren, van verdedigingslinies, landgoederen, dorpen en steden, van polderen en burgercultuur. Onze ambitie is dat Geopark

Heuvelrug Gooi en Vecht in 2024 voldoet aan de criteria voor het lidmaatschap van het Europeanen Global Geoparks Network.

Dat betekent dat het gebied als één geologisch systeem (van ondergrond en water), dat ca. 150.000 jaar geleden is ontstaan en waar de mens voortdurend op inspeelde, niet alleen moet zijn onderzocht en beschreven, maar ook herkenbaar en beleefbaar moet zijn. En bescherming geniet door zorgvuldig, integraal beheer. De geologische waarden, verbonden met die van cultuurhistorie en ecologie zijn de dragers van ‘het unieke, eigen verhaal’ (de identiteit). Veel plekken zijn er aardkundig, archeologisch en cultuurhistorisch monument of ecologisch beschermd - een vereiste voor een UNESCO-Geoparkstatus - maar waarden zijn kwetsbaar als kennis daarover en inzicht in hun onderlinge samenhang gering is.

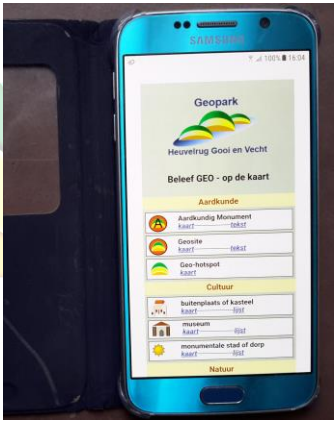

Onze ambitie is dan ook om kennis van het gebied, de vele processen die daar actief zijn te vertalen in concrete producten voor scholen, bewoners en bezoekers. Die producten zullen wetenschappelijk en educatief verantwoord zijn, maar bovenal verwondering oproepen over wat men ziet en daarmee de nieuwsgierigheid prikkelen. Daarmee willen we de basis leggen voor een duurzame relatie tussen de mens en zijn omgeving.

Om die samenhang van waarden uit te dragen, te borgen en duurzaam te ontwikkelen is versteviging van het draagvlak van inwoners, ondernemers, gebiedsbeheerders en provinciale en gemeentelijke overheid cruciaal. Hoe meer men over een gebied weet en de waarden ervan omarmt, hoe zorgvuldiger en duurzamer met de omgeving zal worden omgegaan.

Onze ambitie is de samenwerking van burgers, gebiedsbeheerders en overheden uit te bouwen tot het niveau dat UNESCO verlangt. Een UNESCO-geopark-status biedt ook economische kansen bijvoorbeeld ten aanzien van duurzaam toerisme, maar ook regionale en lokale producten en voedselvoorziening. Onze ambitie is ondernemers deelgenoot te maken van het Geopark Heuvelrug Gooi en Vechten en ze er bij te betrekken.

Water en droogte

Het Geopark gebied kent hoge en lage gebieden en natte en droge delen. Water is het verbindende thema in het verhaal dat we over het gebied boven tafel willen brengen.

Vroeger was de afvoer van overtollig water de belangrijkste uitdaging. Maar daar komt nu het vasthouden van voldoende water bij. Het neerslagtekort heeft er dit jaar opnieuw ingehakt. Maar er is meer aan de hand. Naast de droogte is er sowieso al sprake van verdroging. We onttrekken te veel water, waardoor het grondwaterpeil blijft dalen, met alle gevolgen van dien. En terwijl we jaren te veel water hebben onttrokken en er een groeiende vraag is naar water zullen we de waterbel echt moeten aanvullen en het water beter moeten vasthouden. Een enorme uitdaging die grootschalig gezamenlijk ingrijpen vereist.

Omdat water een verbindend thema is in het verhaal dat we als Geopark boven tafel brengen en verspreiden zijn de relaties met de 3 waterschappen die in het Geopark-gebied verantwoordelijk zijn voor het waterbeheer versterkt. Het gaat hier om waterschap Amstel Gooi en Vecht, waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en waterschap Vallei en Veluwe.

Gerealiseerde Projecten

In 2020 zijn 3 lokale projecten gerealiseerd:

1 Ontdekkaart, Informatieboekje en Banner over het gebied van de gemeente **Rhenen** (vormgeving en druk mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het Voormalig Gast- en Weeshuis van Rhenen, Rabobank, RAAP en Waterschap Vallei en Veluwe).

Op 2 juli reikten we in het Stadsmuseum van Rhenen de Ontdekkaarten en Informatieboekjes over Rhenen uit aan Hans Boerkamp, wethouder Rhenen, Frans ter Maten, bestuurder Waterschap Vallei en Veluwe en Marten Verbruggen, directeur RAAP.

2 Ontdekkaart, Informatieboekje en Banner over het gebied van de gemeenten **De Bilt en Stichtse Vecht** (vormgeving en druk mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van waterschap Amstel, Gooi en Vecht en KIEM (een samenwerking van het KF Hein Fonds, het Elise Mathilde Fonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds).

Op 8 juli was de uitreiking van de Ontdekkaart en het Informatieboekje over De Bilt en Stichtse Vecht aan Maarten van Dijk, wethouder Stichtse Vecht en Peter Smit, bestuurder Waterschap Amstel Gooi en Vecht.

3 Ontdekkaart, Informatieboekje en Banner over het gebied van de gemeente **Utrechtse Heuvelrug** (vormgeving en druk mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van gemeente Utrechtse Heuvelrug, waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, waterschap Vallei en Veluwe, Stichting Mens en zijn Natuur en KIEM (een samenwerking van het KF Hein Fonds, het Elise Mathilde Fonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds)).

Op 21 december nam wethouder Chantal Broekhuis de Ontdekkaart en het Informatieboekje over de gemeente Utrechtse Heuvelrug digitaal (vanwege corona) in ontvangst.

Onze inzet en producten zijn alom enthousiast ontvangen en worden alom hoog gewaardeerd. In 2021 hopen we projecten voor **Amersfoort/Leusden/Eemland** en **Het Gooi** en **de Vechtstreek** te realiseren.

Geosites beschreven

Dit jaar kwamen ook de wetenschappelijke en publieks-beschrijvingen gereed van de 17 geselecteerde zogenaamde Geosites in de provincie Utrecht, mede mogelijk gemaakt door de in 2019 door provincie Utrecht verleende subsidie hiervoor. De beschrijvingen werden opgesteld door Luuk Keunen van RAAP en Jan Neefjes van Overland. Eerder stelden zij al de beschrijvingen op van de Geosites in het Noord-Hollandse deel van het Geopark.

We hebben dus inmiddels een indrukwekkend totaaloverzicht van goed beschreven Geosites voor het hele beoogde Geopark die straks ook nodig zijn voor de aanvraag voor kwalificatie bij Unesco; een zeer stevige basis onder het hele verhaal van het Geopark.

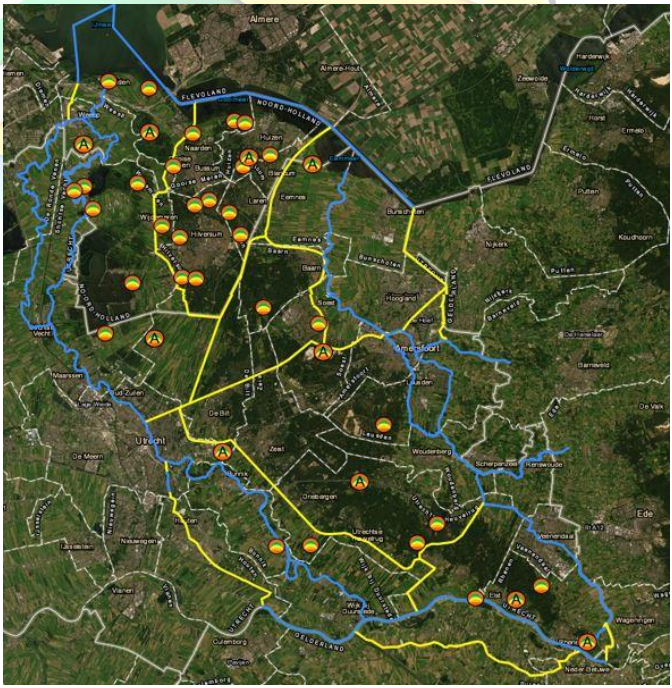

Excursies en corona

Alleen in het begin van het jaar zijn nog Geopark-excursies georganiseerd. Daarna vanwege corona helaas geen enkele meer. We hopen dat in 2021 in samenwerking met IVN, weer op te kunnen pakken. Kees de Heer/IVN heeft in 2020 nog wel de 2 volgende Geopark-excursies georganiseerd:

+ Struinen over **'s-Gravelandse buitenplaatsen**. Op 8 februari een speci ale geopark-excursie op de 's Gravelandse landgoederen, waarbij de mooiste stukken van Boekesteyn en van Schaep en Burgh werden doorkruist. Tijdens deze excursie ging het vooral over de aardkundige waarden van het Gooi, maar de cultuurhistorie stond eveneens volop in de schijnwerpers. De landhuizen, parkstijlen, seizoensvariatie, reliëfverschillen, alles kwam aan bod.

+ Op zoek naar het immergroen van **Nimmerdor**. De IVN-afdeling Amersfoort organiseerde op 16 februari een excursie op het eeuwenoude landgoed Nimmerdor, aan de rand van Amersfoort.

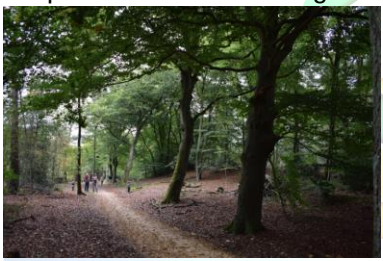

Omdat veel gebieden het grootste deel van het jaar niet met groepen te bezoeken waren hebben we in de nieuwsbrief extra foto's gedeeld van enkele van de meest waardevolle waterrijke gebieden waar het Geopark-gebied zo rijk aan is. De foto's waren geschoten in de Geosites Naardermeer, Wielen, Westbroekse Zodden, Amerongse Bovenpolder, Blauwe Kamer en Leersumse Veld.

Erfgoed gezocht succesvol

Afgelopen jaar is het project Erfgoed Gezocht uitgevoerd. Erfgoed Gezocht is het eerste grootschalige archeologische project op basis van citizen science in Nederland: iedereen kon vanachter zijn/haar eigen computer meespeuren naar nog niet eerder ontdekt archeologisch erfgoed op de Utrechtse Heuvelrug. Hierdoor konden burgers bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek en de bescherming van het Utrechts erfgoed. Het project Erfgoed Gezocht komt voort uit de samenwerking tussen de Universiteit Leiden en Landschap Erfgoed Utrecht, in opdracht van de Provincie Utrecht en Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Landschap Erfgoed Utrecht is Partner van het Geopark. De hoogte van ons land is door het Actueel Hoogtebestand Nederland heel gedetailleerd in kaart gebracht door middel van een nieuwe techniek, LiDAR (Light Detection And Ranging). Deze techniek heeft als voordeel dat bij de hoogtemeting planten en bomen niet worden meegenomen. Daardoor kunnen we in bosrijke gebieden, zoals de Utrechtse Heuvelrug, nu voor het eerst sporen uit het verleden zien die eerder werden verborgen onder plantengroei. De Utrechtse Heuvelrug is veel te groot om alleen door professionele archeologen onderzocht te worden. Daarom is burgerwetenschap, citizen science, toegepast: mensen konden vanuit huis meespeuren. Het ging vooral om archeologische resten zoals grafheuvels (uit 2800-500 v.C.) en Celtic fields of raatakkers (1000 v.C.-200 na C.), maar ook om jongere sporen uit bijvoorbeeld de tijd van Napoleon en de Tweede Wereldoorlog. De resultaten hebben de verwachtingen ruimschoots overtroffen.

Aanpassing Omgevingsvisie provincie Utrecht?

In oktober hebben we onze Zienswijze op de concept Omgevingsvisie van provincie Utrecht mondeling kenbaar gemaakt tijdens de digitale hoorzitting die hiervoor was georganiseerd. We willen graag dat de provincie ons burgerinitiatief serieus neemt en haar voor het welslagen van dit initiatief cruciale steun uitspreekt.

We hebben voorgesteld in de Omgevingsvisie op te nemen: "De provincie waardeert en ondersteunt het burgerinitiatief en stippelt samen met Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht een route uit met de intentie te komen tot een breed gedragen aanvraag voor kwalificatie van het beoogde gebied tot Unesco Geopark." Op deze manier maakt de provincie duidelijk dat zij dit burgerinitiatief serieus neemt, meewerkt aan het zichtbaar maken van alle bijzondere waarden van onze leefomgeving en duurzame ontwikkeling wil stimuleren.

Zeer verheugd zijn we met het nieuws dat ook gemeente Zeist de provincie gevraagd heeft in de Omgevingsvisie op te nemen "dat de provincie dit burgerinitiatief niet alleen waardeert maar ook ondersteunt".

ANBI toegekend

De stichting is door de Belastingdienst in 2020 erkend als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling), zodat iedereen met belastingvoordeel kan doneren.

Overleg met NFUGG

Op 18 juni en 30 november werd de voortgang besproken met het Nationaal Forum Unesco Global Geoparks (NFUGG).

Nieuwe Partners en Sympathisanten

In 2020 werd het aantal Partners en sympathisanten verder uitgebreid met 14, naar in totaal 41, met:

+ IVN Amersfoort
+ Vechtstreekmuseum
+ RAAP
+ Communicatiecheck
+ Studio Helder
+ Goois Natuurreservaat
+ Vereniging Vrienden van het Gooi
+ Landgoed Het Kombos
+ Landgoed Het Blauwe Huis
+ OGVE
+ Kasteel Amerongen
+ IVN Eemland
+ Georeizen
+ Initiatiefgroep ‘Heuvelrug in Goede Banen’

Partners geven met de ondertekening van de Partnerverklaring te kennen achter het burgerinitiatief te staan en dat waar mogelijk te ondersteunen.

Organen van de stichting: Bestuur, Adviescommissie en Raad van Advies

Bestuur
Gedurende 2020 hadden zitting in het bestuur van de stichting:
+ Marc Hofstra (voorzitter)
+ Walter Kooy (secretaris)
+ Rik Snoek (penningmeester)
+ Saskia van Dockum
+ Irmgard van Koningsbruggen
+ Karin Kos

Het bestuur kwam in 2020 6x bijeen: op 17 februari, 7 april, 19 juni, 20 juli, 26 oktober en 14 december.

Adviescommissie
In de Adviescommissie hadden zitting:
+ Karin van den Broek (provincie Utrecht)
+ Martin Vos (provincie Noord Holland)
+ Piet van Driel
+ Egbert Visscher
+ Hendrike Geessink (Utrechts landschap)
+ Wim Hoek (Universiteit Utrecht)
+ Anton Cruysheer (Landschap Erfgoed Utrecht)
+ Bertie Schonk
+ Marc Hofstra

De Adviescommissie kwam in 2020 3x bijeen: op 16 januari, 17 maart en 9 juni.

Raad van Advies
In de Raad van Advies hadden zitting:
+ Hans van der Pas (Voorzitter, Burgemeester van Rhenen)
+ Nanning Mol (burgemeester Laren), vanaf medio 2020
+ prof. dr. Hans Middelkoop (Fysische Geografie, Universiteit Utrecht
+ prof. dr. ir. Piet Verdonschot (Aquatische Ecologie, Universiteit Wageningen)
+ Paul van der Lugt

De Raad van Advies kwam in 2020 2x met het bestuur bijeen: op 18 juni en 17 december.

Financieel overzicht
Staat van Baten en Lasten 2020 (2019)

	2020(*)		2019	
Baten				
Projectsubsidies	20.250		30.250	
Voorziening projecten			-17.267	
Schenkingen en giften	1.879		129	
Totaal baten		22.129		13.112
Lasten				
Projectkosten derden	19.713		12.983	
Algemene kosten				
Kantoorkosten	821		222	
Bankkosten	119		119	
Totaal lasten		20.654		13.324
Resultaat		1.475		-212

Balans 2020 (2019) (*)

Activa	31 dec. 2020	1 jan. 2020	*Passiva*	31 dec. 2020	1 jan. 2020
Vaste activa	0	0	Eigen vermogen		
			Algemene reserves	3.547	3.547
Vlottende activa			Resultaat boekjaar	1.475	
Vorderingen	2.891	2.891			
			Voorzieningen		
Liquide middelen			Projecten	0	17.267
Bank	2.131	17.923			
			Langlopende schulden		
			Crediteuren	0	0
Balanstotaal	5.022	20.814		5.022	20.814

[*] Na samengaan van St. Geopark Heuvelrug i.o. en St. ter realisatie van Geopark Gooi en Vecht

Toelichting op de jaarrekening 2020

Staat van Baten en Lasten
Binnen de baten is, ter bevordering van het inzicht in de exploitatie, onderscheid gemaakt tussen

- Baten ten behoeve van uit te voeren projecten in het kader van het Geopark
- Schenkingen, incidentele baten waar geen verplichtingen tegenover staan
- Giften, incidentele kleine baten
- Overige opbrengsten, zoals opbrengst producties

De lasten zijn op gelijke wijze onderverdeeld in

- Projectkosten
- Kosten gerelateerd aan de overige opbrengsten
- Algemene kosten, kosten welke verband houden met de organisatie van de stichting

Uit de exploitatie moge blijken dat de projecten welke de afgelopen jaren zijn gerealiseerd volledig konden worden gefinancierd uit bijdragen van derden, waaronder provincies, gemeenten, waterschappen en fondsen..

De exploitatie 2020 kon met een batig saldo van EUR 1.475 (2019: EUR -212) worden afgesloten. Er is geen sprake van onderhanden werk omdat in het boekjaar de lopende projecten konden worden afgerond.

Balans
Per 1 januari 2020 zijn de activa en passiva van Stichting ter realisatie van Geopark Gooi en Vecht overgedragen aan de Stichting Geopark Heuvelrug i.o., op grond waarvan het vermogen van Stichting Geopark Heuvelrug i.o. met EUR 2.891 is toegenomen.

Omdat de liquide middelen van Stichting ter realisatie van Geopark Gooi en Vecht ten bedrage van EUR 2.891 eerst kunnen worden overgedragen nadat Stichting Geopark Heuvelrug i.o. een statutenwijziging heeft ondergaan en aan haar de ANBI status is verleend, zijn deze middelen als vordering in de balans opgenomen.

Partners en Sympathisanten

RBT H&V
SBB
Telluris
TUINDERIJ EYCKENSTEIN
BeterZeist
ivn natuur educatie Heuvelrug en Kromme Rijn
KASTEEL KERCKEBOSCH
WATERMOREN WERKHOVEN
klein groenbergen
AWG Houten
Bezoekerscentrum De Boswerf
Utrechts Landschap
Natuurmonumenten
natuur en milieu federatie utrecht
LANDSCHAP ERFGOED UTRECHT
Allure De Krakeling
ivn natuur educatie Regio Noord Holland en Utrecht
Stichting Vrienden behoud Lijsterengh
GEHEUGEN VAN ZEIST
Gemeente Zeist
gemeente Rhenen
HOOGHEIMRAADSCHAP DE STICHTSE RIJNLANDEN
ivn natuur educatie Vecht en Plassengebied
ivn natuur educatie De Bilt e.o.
VechtstreekMUSEUM
ivn natuur educatie Amersfoort
RAAP
CommunicatieCheck.nu
STUDIO HERDER
Goois Natuurreservaat
OMGEVINGS EDUCATIE Gooi, Vecht- en Eemstreek
Geologisch museumhofland Museaal Educatief Centrum
vrienden van 't gooi
landgoed het Kombos
landgoed het Blauwe Huis
ivn natuur educatie Eemland
kasteel AMERONGEN
Gebreizen
Heuvelrug in Goede Banen

Project financiers 2020

Rabobank
RAAP
Stichting het Voormalig Gast- en Weeshuis
KIEM
MENS EN ZIJN NATUUR STICHTING
HOOGHEIMRAADSCHAP DE STICHTSE RIJNLANDEN
waterschap vallei en veluwe
waterschap amstel gooi en vecht
GEMEENTE UTRECHTSE HEUVELRUG